İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi ®
Jornal of the Human and Social Science Researches
[2147-1185]
11 th Years

[itobiad], 2022, 11 (2): 865-879

Avrupa'da Irkçılık Düşüncesinin İnşası ve Günümüzde Yeni Irkçılık Tartışmaları

The Constructing of Racist Notions in Europe and Current Controversies on New Racism

Video Link: https://youtu.be/KNrnvi3_fr8

Samet ZENGİNOĞLU

Doç. Dr., Adıyaman Üni., İktisadi ve İdari Bilimler Fak., İktisat Bölümü.

Assoc. Prof., Adıyaman University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics.

sametzenginoglu@gmail.com

ORCID: 0000-0001-6061-8388

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	**:** Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	**:** 01.12.2021
Kabul Tarihi / Accepted	**:** 23.05.2022
Yayın Tarihi / Published	**:** 06.06.2022
Yayın Sezonu	**:** Nisan-Mayıs-Haziran
Pub Date Season	**:** April-May-June

Atıf/Cite as: Zenginoğlu, S. (2022). Avrupa'da Irkçılık Düşüncesinin İnşası ve Günümüzde Yeni Irkçılık Tartışmaları . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 11 (2) , 865-879 . DOI: 10.15869/itobiad.1031027

Plagiarism/İntihal: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iTenticate.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Samet ZENGİNOĞLU).

Yayıncı / Published by: Mustafa Süleyman ÖZCAN

*This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

Avrupa'da Irkçılık Düşüncesinin İnşası ve Günümüzde Yeni Irkçılık Tartışmaları

Öz

Sosyal bilimlerin birçok disiplininde "ırk" ve "ırkçılık" odaklı tartışmalar yer almaktadır. Antropoloji, sosyoloji, felsefe, siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanları başta olmak üzere, tarihsel, kavramsal ve kuramsal perspektifler dahilinde bu tartışmalara dair analizler/değerlendirmeler ortaya konulmaktadır. Fakat kavramların tarihsel evrimi ve tanımlanma sorunu, tartışmaların girift bir boyuta sahip olması sonucunu beraberinde getirmektedir. Çünkü bir yandan farklı dönemler farklı ırkçılık yaklaşımları söz konusu olmakta diğer yandan ise mutabık kalınan bir tanım yapılamamaktadır. Ayrıca Avrupa başta olmak üzere; Amerika, Afrika ve Avustralya gibi coğrafyalarda ırkçılığın değişen ve dönüşen yansımaları ile de karşılaşılmaktadır. Irkçılık düşüncesinin "Avrupa boyutu"na dikkat çeken bu çalışma, tarihsel perspektifte fikrin nasıl ve hangi bağlamlarda inşa edildiğini analiz etmektedir. Düşüncenin kavramdan önce geldiği tezinden hareketle modern dönem öncesinde, Antik Yunan'dan sömürgecilik dönemine aslında "öteki"nin nasıl tanımlandığı sorunsalı ele alınmaktadır. Kavramsal olarak literatürde ırkçılığa ancak 17. yüzyıl sonrasında yer verildiği görülse de "öteki" imgesinin tarihte bir gerçeklik olduğu savından hareket edilmektedir. Bu gerçeklik, sömürgecilik dönemi ile birlikte "ırk" ve "ırkçılık" kavramları üzerine inşa edilmiştir. Aydınlanma dönemi ise kavramın inşasındaki önemli dönüm noktalarından birisini oluşturmuştur. Biyolojik bir sınıflandırma alanı olan "ırk"a artık anlam yüklenmeye başlanmıştır. Farklılıklar, bir bakıma eşitsizlik düşüncesini beraberinde getirmiştir. Bu süreç, değer yargılarının belirlenimi ve ötekinin ırk temelinde tanımlanması şeklinde devam etmiştir. 20. yüzyılın ilk yarısında ırkçılık odaklı kötü tecrübelerin ardından 21. yüzyılın başlangıcında ve sonrasında ise bu kez çok daha farklı bir görünümde "yeni ırkçılık" ile tanışılmıştır. Göç tehdidinden hareketle "kültür"e odaklanan tezler, bu kez "yeni ırkçılık" kavramı ve söylemi ile birlikte değerlendirilmektedir. Çalışma bütün bu düzlemde yaşanan değişimin ve dönüşümün izlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, Irk, Irkçılık, Yeni Irkçılık, Kültür.

The Constructing of Racist Notions in Europe and Current Controversies on New Racism

Abstract

Disputes about "race" and "racism" take place in many sub-disciplines of social sciences. Particularly in anthropology, sociology, philosophy, political science, and international affairs, these disputes are analyzed/evaluated from historical, conceptual, and theoretical perspectives. However, because of the historical evaluation of concepts and the difficulty in defining them, these disputes result in a maze. This is due to the fact that different approaches to racism are suggested at different times, and there is no agreed-upon

definition. Furthermore, evolving and transforming racial reflections is encountered in countries such as the US, Africa, and Australia, as well as Europe. Drawing attention to the "Europe aspect" of racist notion, the present study analyzes how and in what context this notion is formed in a historical framework. The problem of how the "other" is defined from the Ancient Greeks through the colonial period before the modern era is examined, based on the theory that notion precedes concept. Although racism was conceptualized in literature only after the 17th century, it is argued that the idea of the "other" is a reality in history. This reality was established on the conceptions of "race" and "racism" following the colonial period. On the other hand, the age of the Enlightenment was a critical turning point in the development of the concept. "Race", a biological category, has begun to be assigned a meaning. In a way, differences have brought with them the concept of inequality. This process continued with the establishment of moral values and the definition of the other based on race. Following the negative experiences with racism in the first half of the twentieth century, a totally different "new racism" emerged at the beginning of the twenty-first century and thereafter. Theses that focus on "culture" in response to the threat of migration are analyzed alongside the concept and discourse of "new racism." The aim of the study is to analyze the traces of change and transition that have occurred throughout this process.

Keywords: Europe, Race, Racism, New Racism, Culture.

Giriş

Irk kavramının biyolojik/fiziksel, kültürel, ekonomik ve politik yönleri bulunmaktadır. Başlangıçta ırk, bir tasnif ya da kategori yöntemi olarak insanların ten rengi başta olmak üzere fiziksel özelliklerine odaklanmıştır. Lakin sömürgecilik süreci ile birlikte ırk, ekonomik ve politik bir bağlam da arz etmiştir. Her ne kadar doğrudan ifade edilmemiş olsa bile kültürel yön de büyük ölçüde ırk kavramının temel bileşenlerinden birisini oluşturmuştur. Özellikle yakın dönemde ele alınan tartışmalar bu görüşü desteklemektedir. Hangi bağlamda ele alınırsa alınsın ırk kavramının "biz" ve "onlar" arasındaki ayrım noktalarını ifade eden bir ihtivaya sahip olmuş olduğu söylenebilir. Ayrım noktalarının ayrımcılığa dönüşmesi durumu ise ırkçılık kavramını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla ırka yönelik bir değer yargısı/anlam yükleme süreci ile birlikte belirgin bir biçimde ırkçılık olgusu ile karşılaşılmaktadır. Irkçılık kavramının tam manası ile ne zaman ve nasıl ortaya çıktığına dair literatürde geniş bir tartışma mevcuttur. Ayrıca kavramın tanımlanması noktasında da mutabık kalınan bir perspektif söz konusu değildir. Ancak bir "ötekileştirme" biçimi olarak ırkçılık, varlığı üzerinde şüphe bırakmayacak tarihi ve güncel olgu ve yansımalara sahiptir.

Yansımalar, dünyanın birçok coğrafyasında kendisine yer bulmuştur. Amerika, Afrika ve Avustralya bu açıdan ilk akla gelen vetireleri sunmaktadırlar. Lakin Avrupa'nın ırkçılık başlığı altında ayrı bir eksende değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Çünkü gerek düşünsel gerekse kavramsal açıdan ırkçılığın inşasında Avrupa, merkezi noktada yer almaktadır. Merkezde yer almak, hem "biz" ve "öteki" ayrışmasında "biz"i temsil etmesi açısından hem de "üstün"lüğün düşünsel ve kavramsal boyutu açıdan eklenmektedir. Avrupa'nın bu konudaki özel konumu, ırk kavramının Avrupa merkezli olarak doğmuş ve gelişmiş olması ile doğrudan ilişkilidir (Sumbas, 2009, s. 275).

Başlangıç ise şüphesiz ırkçılığın sömürgesel paradigması ile bağlantılıdır. Bu meydan okuma, bir bakıma Avrupa'nın "öteki"ni tanımlama ve "biz" kavramını inşa etme boyutlarına sahiptir. İnşa sürecinde kültür-kimlik tartışmalarının yanı sıra ırk ve ırkçılık odaklı tartışmalar da yer almıştır. Avrupa uygarlığının ve onun temsilcilerinin sömürgeci ırkçılığın sorumlusu görülmesi düşüncesi (Fanon, 2021, s. 73) bu açıdan değerlendirilmektedir. Sonrasında Aydınlanma düşünürlerinin ırka ve ırkçılığa dair düşüncelerini felsefi/düşünsel boyutta inşa etmeleri ile karşılaşılmaktadır. 20. yüzyılın antisemitizm odaklı tecrübelerinin ardından günümüzde ise "yeni" bir ırkçılık paradigması tesis edilmektedir.

Bu genel çerçeve dahilinde, çalışma Avrupa'da ırkçılık düşüncesinin nasıl inşa edildiğini kavramsal ve düşünsel boyutta analiz etme amacını taşımaktadır. Dört bölüm dahilinde bu inşanın dönüm ve dönüşüm noktaları ele alınmaktadır. Birinci bölümde ırk ve ırkçılık kavramlarının çerçevesi tarihsel boyut göz önünde bulundurularak çizilmektedir. Burada aynı zamanda kavramsal enflasyona da dikkat çekilmektedir. Irkçılığın sömürgesel paradigmasına odaklanan ikinci bölümde bir yandan "öteki"nin tanımlanmasına dair belirlenen argümanlar diğer yandan da dönemin tartışma başlıkları ifade edilmektedir. Üçüncü bölüm, kavramın modern dönemdeki yansımalarını, bu yansımaların felsefi/düşünsel boyuttaki inşasını değerlendirmektedir. Dönemin düşünürleri tarafından ırkçılığın deyim yerindeyse nasıl "icat edildiğine" vurgu yapılmaktadır. Son bölümde ise yeni ırkçılık tartışmalarına dikkat çekilmekte ve kavramın kültür-kimlik boyutu ve bu boyutun birtakım politik yansımaları analiz edilmektedir.

Kavramsal Çerçeve: Irk ve Irkçılık

Başlangıç itibariyle gerek ırk gerekse de ırkçılık kavramlarına yönelik olarak ifade edilmesi gereken iki husus bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, her ne kadar "ırk" ve "ırkçılık" kavramları altında olmasa da fiziksel ya da kültürel unsurlar odaklı "ötekileştirici" yaklaşım ve politikaların tarihsel arka plana sahip olduğudur. İkincisi ise her iki kavrama yönelik kullanım ve tanımlamaların özellikle Avrupa'nın yeni coğrafyalara ulaşma süreci sonrasında yoğunluk kazanmasıdır. Birinci husus açısından, elbette kesin bir ifade ile ırk kavramının ne zaman ve nerede ortaya çıktığına dair bir tespitte bulunmak güçtür. Çünkü bir insan topluluğunun kendi üyelerini "insan" olarak değerlendirip, buna karşın bu topluluk dışında kalan grupları "barbarlar" olarak nitelendirmesi, insanlık tarihinde uzun bir geçmişe sahiptir (Lee ve Yoon, 2021, s. 199). Avrupa tarihi özelinde bakıldığında, İlkçağda Yunan kültürünün içinde yer almayan her şeyi "barbar" olarak nitelendirdiği görülecektir (Levi-Strauss, 2020, s. 26; ayrıca bkz. Fredrickson, 2015) ve benzer bir durum Roma uygarlığı için de geçerlidir. Bu nedenle tarihsel dönemlerin şartları doğrultusunda "barbar" olarak nitelendirilen gruplar içerik ya da yapısal olarak değişse de tanım varlığını yüzyıllar boyunca sürdürmüştür (bkz. Geulen, 2021, s. 22). Dolayısıyla ırkçılığın daha ırk kavramı ortaya çıkmadan Antik Yunan'dan beri üzerinde tartışılan bir "ötekileştirme" aracı ve toplumsal düzen modeli olarak farklı biçimlerde kurgulanmış olduğu belirtilmelidir (Ünver, 2015, s. 57).

"Ötekileştirici" yaklaşım ve politikaların belirginleştiği ve hatta bilimsel bir zemin üzerine inşa edildiği dönem yeni coğrafyalara ulaşma sürecinden sonra olacaktır. Çalışmanın odak noktası ile ilgili olarak bu süreç "sömürgesel paradigma" bağlamında değerlendirilmektedir. Yukarıda ifade edilen ikinci husus ise bu bağlam ile doğrudan

ilişkilidir. Nitekim ırk kavramı kullanımının başlangıcına yönelik olarak, kavramının Fransız diline 15. yüzyılda geldiği ifade edilmektedir (Özbek, 2003, s. 10). Miles de (2000, s. 47) bu noktada ırk fikrinin İngiliz dilinde 16. yüzyılın başında ortaya çıktığını belirtmektedir. Son olarak Bernasconi (2018, s. 42-44), modern anlamda ırk kavramının ilk kez 17. yüzyılın sonunda kullanıldığı üzerinde genelde uzlaşılmış olduğuna dikkat çekmekte ve aynı zamanda da şu detayı eklemektedir: "Irkçılık, İngilizceye 1930'ların ortalarında girmiş bir sözcüktür." İlgili detay aynı zamanda kavramın çok uzak sayılamayacak bir geçmişe sahip olduğuna dikkat çekmektedir. Çünkü bu ifadeden hareketle, Oxford İngilizce Sözlük'ün 1910 baskısında bu kelimenin karşılığının olmadığı müşahede edilmiştir. Aynı Sözlük'ün 1982 tarihli eki ise ırkçılığı, "ayırt edici insan niteliklerinin ve yeteneklerinin ırk tarafından belirlendiğini söyleyen kuram" olarak tarif etmiştir (Miles, 2000, s. 63).

Fransa'da 17. yüzyılın sonundaki modern anlamıyla ırk kavramı bir insan grubunu tanımlamak, belirlemek için kullanılmıştır. Hekim ve araştırmacı gezgin François Bernier (1620-1688) kavramı; soy, tür kavramının anlamdaşı olarak değerlendirmiştir. Dolayısıyla analitik sınıflandırma için ırk ifadesini kullanmış ve kavrama bir değer yargısı/anlam yüklememiştir (Özbek, 2003, s. 17). Ancak kavrama bir değer yargısının ya da anlamın yüklenmesiyle beraber ırkçılık kavramı ile karşılaşılmaktadır. Nitekim Miles (2000, s. 10) bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: "Ben ırkçılığın bir sınıflandırma sistemi kurmak amacıyla insanların bazı fenotip ve/veya karakteristiklerine anlam yükleyerek ve bu sınıflara yerleştirilen insanlara (olumsuz olduğu düşünülen) ek özellikler atayarak 'yürüdüğünü' öne sürüyorum." Anlam yükleme perspektifi, bir taraftan bir ırkı yüceltmek diğer taraftan ise bir başka ırkı aşağılamak pratiğini öne sürmektedir (Çakır, 2019, s. 13). Yüceltme ve aşağılama dikotomisi bir bakıma da belirli ırkların üyeleriyle ilişki kurmanın reddedilmesi üzerine kurgulanmıştır (Gordon, 2021, s. 136). Söylem ve ifade ediliş açısından belirgin bir ayrım söz konusu olsa da yine de ırk kavramı konusunda bilimsel anlamda mutabık kalınan bir tanımlamanın söz konusu olmadığı eklenmelidir (Sayın ve Candan, 2016, s. 38). Çünkü ilk olarak, kavramın birçok yönü (fiziki yapı, kültürel kodlar, politik faktörler) bulunurken ikinci olarak, literatürde ırkçılık odaklı olağanüstü bir "kavram enflasyonu" (Miles, 2000, s. 61) ile karşılaşılmaktadır. "Yeni Irkçılık", "Yapısal Irkçılık", "Dolaysız Irkçılık", "Basın Irkçılığı", "Elit Irkçılık", "Siyah Irkçılık", "Koşullu Irkçılık", "Örgütlü Irkçılık", "Kurumsal Irkçılık", "Renk Irkçılığı", "Sömürge Irkçılığı", "Devlet Irkçılığı" (Taş, 1999, s. 39-40), "Sembolik ve Modern Irkçılıklar", "Çelişkili Irkçılık", "Caydırıcı Irkçılık", "Göze Çarpmayan Irkçılık", "Gizli Irkçılık", "Polis Irkçılığı", "Kurumsal ve Kültürel Irkçılık", "Emperyal Irkçılık" (Somersan, 2004, s. 63-76), "Renk Körü Irkçılık" (DiAngelo, 2012, s. 106 vd.) gibi örnekler şüphesiz ki bu görüşü teyit eden argümanlar olarak değerlendirilebilir. Lakin bütün bu faktörlere karşın belirgin olan bir diğer gerçeklik ırkçılığın kavram, kuram ve söylem eksenlerindeki varlığıdır. Bu varlık Avrupa tarihinin dönemlerinde ve dönüm noktalarında çok daha belirginleşmektedir.

Sömürgesel Paradigma: Bilinmeyen "Öteki"nin Tanımlanması

Birinci bölümde de ifade edildiği üzere her ne kadar "ırk" ve "ırkçılık" kavramları altında olmasa da fiziksel ya da kültürel unsurlar odaklı "ötekileştirici" yaklaşım ve politikalar tarihsel arka plana sahiptir. Örneğin Greko-Romen kültürde Afrikalıların fiziksel özellikler üzerinden tanımlanması bu bağlamda dikkat çekmektedir (Miles, 2000,

s. 25-26). Ancak kırılma noktası olarak gösterilebilecek olan dönem Avrupalıların yeni kıtalara ulaşma süreçleriyle doğrudan bağlantılıdır. Somersan'a göre (2004, s. 46), "özellikle, 15. yüzyıldan sonra Batılıların dünyaya açılımı, keşifler, misyonerlik ve sömürgeleştirme ile bu değişkenler doğrultusundaki çeşitli ayrışmalar, 'ırk' adı altında" anılmıştır. Genel itibariyle bu ayrışmalar başlangıç aşamasında fiziksel özellikler üzerinden inşa edilmiştir. Nitekim insan gruplarını ırksal açıdan farklılaştıran unsur onların bedensel özellikleri olarak görülmüştür (De Fontette, 1991, s. 10). Dolayısıyla bilinmeyen "öteki"nin tanımlanması noktasındaki temel faktörü bu özellikler oluşturmuşlardır.

İlgili ayrım ya da farklılıklar ırk ekseninde "öteki"ne yönelik algıyı ve imajı tesis etmiştir. Çünkü Avrupalılar başka kıtalarda karşılaştıkları halklarla kendileri arasında var olan büyük fiziksel farklar nedeniyle rahatsız olmuşlardır (Arendt, 2018b, s. 100). Buradaki rahatsızlık da biyolojik/fiziki unsurlara odaklanmıştır. Öyle ki "insanlar arasındaki farklılıkların deri rengine göre belirlenmesi halinde renk sembolizmi, değer biçmeye yönelik güçlü ve gizli anlamlar taşır. Dolayısıyla ucubelik, günah ve siyah olma ifadeleri bu dönem Avrupa Hıristiyanlığı kültüründe Kutsal Üçlü'nün oldukça farklı bir biçimini" (Miles, 2000, s. 28) oluşturmuştur. Bu genel kapsam dahilinde Avrupalılar, karşılaştıkları insanları "yaşamayı daha az hak eden ve aşağılık yaratıklar" olarak zihinlerinde şekillendirmişlerdir (Fenton, 2001, s. 86-87). Örneğin, yerli hakların kusursuz olmadıkları ve hatta Avrupalıların doğal köleleri oldukları deklare edilmiştir (Erickson ve Murphy, 2019, s. 29-30). Kolomb ise Karayip Kızılderililerinin gelenek olarak insan eti yedikleri düşüncesini ortaya koymuştur. Bu durum da ifade edilen kavramlara ek olarak "yamyam" nitelendirmesini beraberinde getirmiştir (Miles, 2000, s. 38). Bahsi geçen nitelendirmeler ile birlikte "öteki"nin nasıl tanımlanacağı sorusuna da büyük oranda yanıt bulunmuştur.

Bütün bu tartışmaların yanı sıra ırkçılık düşüncesinin inşasında dikkat çeken bir diğer tartışma ırk-ırklar ayrımında (tek soyluluk-çok soyluluk) gündeme gelmiştir. Çünkü şu ana değin müşahede edildiği üzere, ırk ve ırkçılık söylemlerinde "biz" ve "öteki" ayrımında "insanlar" ve "diğerleri" yani "ilkeller-barbarlar-yamyamlar" ayrımı keskin bir hal alabilmiştir. O halde bu ayrımda "'diğerleri' ile 'insanlar' aynı kökenden mi gelmiştir?" sorusu belki de bu dönemin en hassas tartışma alanlarından birisini temsil etmiştir. Avrupalılara göre yerli halklar, özellikle olağanüstü farklı görünüşleriyle, Tanrı'nın yarattığı tek bir aileye ait olamayacak kadar ilkel ve yabani olarak değerlendirilmişlerdir (Erickson ve Murphy, 2019, s. 29). Ancak teolojik zeminde, "İncil'deki yorum insan varlığının ilahi bir yaratılış olduğunu ve geçmişte ve şimdi bütün insanların Adem ve Havva'nın soyundan geldiğini ileri sürerek insan varlığının tek bir tür olduğunu ima" (Miles, 2000, s. 49) etmiştir. Tartışmalar bu eksende inşa edilmiştir ve antropolojik zeminde, insan 'ırklarının' ortak bir kökene ve zaman içinde doğal etkenlerin ürettiği fiziksel farklılıklara sahip tek bir biyolojik tür oluşturduğunu ileri süren öğreti tek soyluluğa (monogenez) yol açmıştır. Daha sonraları ise tek soyluluk, insan soylarının farklı kökenlere ve değiştirilemez, doğuştan gelen ırkla ilgili fiziksel farklılıklara sahip farklı türler oluşturduklarını ileri süren çok soyluluk (poligenez) ile sert bir çekişmeye girmiştir (Erickson ve Murphy, 2019, s. 32).

Bu tartışmalar ışığında çeşitli yaklaşımların varlığı söz konusu olmuş olsa da üzerinde mutabakat sağlanabilecek olan husus bir sömürgecilik projesi olarak anlamlandırılan

yeni kıtalara ulaşma sürecinde yerli halklar ile Avrupalılar arasındaki farklılıkların biyolojik/fiziki temelde ırkçı yansımaları beraberinde getirdiği ve ilgili yansımaların bir meşru zemin inşa ettiğidir. Nitekim ırkçılığın sömürgesel paradigması da sömürgeleştirilmiş halkların köleleştirilmesini ve bir adım ötede soykırımını meşrulaştırmak için kullanılmıştır (Miles, 1997, s. 244). Genel çerçeve dahilinde, ırkçılık başlangıçta farklılıkları temsil etmiş, sonrasında bir anlam/değer yükleme nazarında Avrupa'nın üstünlüğünü ilan etmesi için bir araç olmuştur. Nihayetinde insan yapısına odaklanarak ırkçılığa deyim yerindeyse bilimsel bir zemin aranmıştır (Taş, 1999, s. 46). Bilimsel meşruiyetin inşası olarak tanımlanabilecek olan bu süreç ise modern dönemin en belirgin sonuçlarından birisini ortaya çıkarmıştır.

Modern Dünya ve Bilimsel Meşruiyet

Irk kavramı, modern dünyanın gelişiminde temel bir unsur olmuş, modern toplumları ve toplumlar arasındaki ilişkileri şekillendirmiştir (Elias ve Feagin, 2016, s. 17). Irkçılığın bilimsel bir meşru dayanağa sahip kılınması özellikle modern dönemde yani bir yandan yukarıda ifade edilen sömürgecilik dönemi ve sonrasında Sanayi Devrimi ile zirveye ulaşan emperyalist politikalar ile diğer yandan da Aydınlanma süreci ile birlikte daha belirgin bir içerik kazanmıştır. Emperyalizm nazarındaki görüşlere bakıldığında Arendt (2018b, s. 113), bu konuda keskin bir ayrım ortaya koymaktadır ve ırkçılık düşüncesinin uygar dünyada var olmasaydı bile emperyalizmin onu icat etmek zorunda kalabilecek olduğunu belirtmektedir. Nitekim ona göre, ırkçılık bir bakıma da emperyalist politikaların en güçlü ideolojisi haline gelmiştir. Ferro da (2017, s. 54), bu konuda benzer bir perspektif sunmaktadır. Zira emperyalizm, ırk teorileri bağlamındaki düşünceleri "ete kemiğe büründürmüş" ve yaygınlaştırmıştır. Dolayısıyla ırkçılığın ortaya çıkışını kapitalizmin geçirdiği dönüşümlerle birlikte değerlendirme amacını taşıyan bu ve benzeri düşünme biçimleri, hem kapitalizmin politik olarak eleştirilmeye devam edilmesini sağlamıştır hem de ırkçılık kavramının kapsamının/içeriğinin genişlemesine yol açmıştır (Çoban Keneş, 2012, s. 10). Bu hususlar dikkate alındığında ırkçılığın, modern bilimin ilerlemesi ve daha önemlisi devlet gücünün modern biçimi göz ardı edilerek düşünülmesi mümkün değildir. Bu nedenle ırkçılık modern bir ürün olmakla birlikte aynı zamanda modernlik ırkçılığı olanaklı hale getirmiştir (Bauman, 2016, s. 103).

Bahsedilen bağlam ile ilişkili olarak, modern dünyada hususen Aydınlanma sürecinde de ırkçılık düşüncesi özel bir öneme sahiptir. Bu düşüncelerin yansımalarını dile getiren isimler Aydınlanma'nın önde gelen isimleri olduğu gibi dönemin bakışını ifade eden diğer birçok isimle de karşılaşılmaktadır. Örnekleri kronolojik olarak belirtmek gerektiğinde ilk olarak John Locke (1632-1704) ile karşılaşmak olasıdır ki Locke düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir: "Ne kadar kesin olduğu belli olmasa da insan bir hayvandır ya da rasyonel ya da beyazdır" ve eklemektedir: "İnsanın özünü içeren şey, beyazlığın özünü de içinde taşır" (Bernasconi, 2018, s. 24). David Hume (1711-1776) ise 1748'de yazdığı "Ulusların Karakterleri" denemesinde siyahların ve öteki yaratıkların doğal olarak beyazlardan daha aşağı olduklarını dile getirmiştir (Taş, 1999, s. 40). Sonrasında söz konusu Immanuel Kant (1724-1804) olduğunda düşünsel fay hatlarının daha da derinleştiği müşahede edilecektir. Öyle ki Bernasconi'ye göre (2018, s. 47), illaki birisi ilk ırk teorisinin yaratıcısı olarak gösterilecekse bu kişi Alman filozofu Immanuel Kant olmalıdır (ayrıca bkz. Poliakov, 1982, s. 59). Çünkü Kant'ın yazdıkları arasında şüphesiz bugün ırkçı olarak nitelendirilebilecek birçok yaklaşım bulunmaktadır. Kant,

"Çeşitli İnsan Irkları Üstüne", "İnsan Irkı Kavramının Bir Belirlenimi" (Özbek, 2003, s. 21-25) gibi eserleri başta olmak üzere sık sık ırkçılık vurgusuna sahip örnekler sunmuştur. Pek çok örneğe rağmen; "ırkların kaynaştırılması önerilmeli mi? Irklar birbiri içinde erimezler ve eritilmemelidirler. Beyazlar alçalırlar. Çünkü her ırk Avrupalıların geleneklerine ve ahlaki değerlerine uyum sağlayamaz" (akt. Bernasconi, 2018, s. 76) düşüncesini bunlardan birisi olarak zikretmek olasıdır.

Aydınlanma düşünürleri arasında Hume ve Kant ile birlikte Hegel de (1770-1831) benzer bir bağlam öne sürmektedir. Buna göre; "Hegel, dünya tarihini bir mahkeme (Gericht), bir dünya mahkemesi (Weltgericht) olarak adlandırmış ve Dünya Tarihi Üstüne Dersler'inde Afrikalıları yargı önüne çıkararak onları barbar, yamyam, zihinleri fetişlerle dolu, bir tarihten ve özgürlük bilincinden yoksun insanlar olarak yargılamıştır" (Bernasconi, 2018, s. 79; Samples, 2019, s. 226). Öyle ki onun tarih felsefesinde ırk tayin edici bir kategori olmuştur. Nitekim, "hiçbir halk haksızlığa uğramamıştır; başına ne geldiyse ona layıktır" (Bernasconi, 2021, s. 22). Müteakiben Alexis de Tocqueville'e (1805-1859) bakıldığında, beyazlar, zenciler ve yerliler ayrımı ile karşılaşılmakta ve zencilerin hayatlarının kölelikle aynı anda başladığı belirtilmektedir. Zira çoğu doğmadan önce köle olmaya başlamaktadırlar (de Tocqueville, 2016, s. 343). Tıpkı Kant'ın ırkların kaynaştırılmasına koyduğu mesafe ve hatta karşıtlık gibi o da Avrupalıların bir gün zenciler ile kaynaşacağını umut edenlerin bir kuruntuyla oyalandığını düşünmektedir: "Mantığım beni buna inanmaya götürmemektedir ve hakikatler arasında buna işaret eden bir şey görememekteyim" (de Tocqueville, 2016, s. 354).

Bu noktada, Gobineau'ya (1816-1882) ayrı bir parantez açmak gerekmektedir. Çünkü düşünce ve söylem boyutundaki bu perspektifler arasında Gobineau, 1853-1855 yılları arasında yayımlanan "İnsan Irklarının Eşitsizliği" çalışması ile literatürde sıkça kendisine yer bulmuş bir isimdir (Poliakov, 1999, s. 52 vd.). Onun düşüncelerinin Nazileri etkilemiş olması (Gobineau, 2021, s. 16; Özbek, 2003, s. 27) konusu belki de bu duruma neden olan bir diğer faktördür. Gobineau ırkları; beyaz, siyah ve sarı olarak üç kategori nazarında ele almaktadır. Elbette ki bunların arasındaki mukayese ise gayet belirgindir. Örneğin Adem beyaz ırkın atasıdır ve diğerleri türün bir parçasıdır (Gobineau, 2021, s. 118). Ona göre ne coğrafya ne de din uygarlık konusunda belirleyicidir: "medeniyet; iklim, toprak ve insan arzularına intibak kabiliyetinden bağımsızdır (…) Hıristiyanlığı kabul ederek Avrupa medeniyeti seviyesine ulaşan ya da evvelce gayr-ı medeni iken din değiştirmek suretiyle kendini medenileştiren tek bir halk dahi bulamayacaksınız" (Gobineau, 2021, s. 68-83). Dolayısıyla esas ve tek bir faktörden söz edilecekse o da ırktır. Çünkü uygarlıkların yıkılışı bile ırk konusu ile doğrudan ilgilidir. Aynı zamanda insanlık tarihinde ırk hususunun belirleyici tek faktör olmasında çeşitli sorular da gündeme getirdiği görülecektir: "O zaman bu Kızılderili neden çağlar boyunca matbaayı ya da buhar gücünü icat etmedi? Eğer bu Kızılderili bizim Avrupalılar ile eşitse, onun kabilesinin savaşçıları arasından neden bir Sezar veya bir Şarlman çıkmadı ve ozanları ile hekimleri esrarengiz bir şekilde Homeros ya da Galen olmayı niçin ihmal ettiler?" (Gobineau, 2021, s. 53).

Bu başlık altında ifade edilen isimler ve görüşler göstermektedir ki 18. yüzyıl Aydınlanma çağı itibariyle inşa süreci başlayan "ötekinin icadı" ile "aşağı" ve "yukarı" kültürler konusu ırkçılığın da aynı eksende gelişmesini sağlamıştır (Sustam, 2012, s. 43) ve ırkçılık bilimsel bir kategori haline gelmiştir (Geulen, 2021, s. 15). Bu yüzyıl Avrupası

modern ırkçılığın beşiği olarak nitelendirilmiştir (Mosse, 1999, s. 40). Nitekim denilebilir ki, ırkçılık bu noktada hiçbir zaman Aydınlanma'ya karşı mücadele ederek gelişmemiştir, bilakis Aydınlanma düşüncesinin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır (Taş, 1999, s. 40). Irk kavramının başlangıç itibariyle sınıflandırmaları/farklılıkları inşa etme amacı taşımış olduğu söylenebilirse de bu dönemden itibaren eşitsizliklere vurgu yapan hiyerarşik bir inşa sürecinin söz konusu olduğu görülmüştür. Bilimsel dayanak noktası da bu noktada etkili olmuştur. Sadece düşünsel alanda değil, dönem itibariyle antropoloji bağlamında da benzer bir tablo hakimdir. Somersan (2004, s. 44) bu tabloyu şu şekilde ifade etmektedir: "Antropoloji, Avrupalı düşünürlerin ve Kilise'nin insanın kökenlerini açığa çıkarmak üzere harcadığı çabaları bünyesine alan, ama 'bağımsız' bir bilim iddiası ile 19. yüzyılın sonlarında, kendini, ırkların 'bilimselleşmiş' kategorilerinin merkezinde, ırk gerçeğini ve sistematiğini savunan bir bilim dalı olarak ortaya çıktı." Bütün bu hususlar dikkate alındığında da meşru zeminin çeşitli görünümlerdeki inşasını müşahede etmek daha da olanaklı hale gelmektedir.

18. yüzyılın bıraktığı yansımaların yanı sıra 19. yüzyılda ırk konusundaki temel tartışmaların çok daha farklı bir alana evrileceği görülecektir. Charles Darwin'in (1809-1882) paradigması bu noktada etkindir (Darwin, 2021). Öyle ki İngiliz ırk düşüncesinde polijenizm odaklı, fiziki olarak insanların anlaşmalarının ya da iletişim kurmalarının olanaksız olduğu, çünkü onların "insan" olarak değerlendirilmemesi gerekliliği düşüncesi 19. yüzyılda güç kaybetmiştir. Zira Darwinizm, insanın sadece insan yaşamıyla değil, aynı zamanda hayvan yaşamıyla da alakalı/ilişkili olduğunu söylemiştir: "aşağı ırkların varlığı, insanla hayvan arasında sadece tedrici farkların bulunduğunu; var olma mücadelesinin bütün yaşayanlara egemen olduğunu açık biçimde göstermektedir" (Arendt, 2018b, s. 102-103). Darwin'in ırkların zekâ, fiziki yapı ve duygusal kodlar açısından farklılıklar arz edebileceğini belirtmesi, Kilise'nin Tanrı katında eşit yaratıldıkları inancına da büyük bir eleştiri olarak kabul edilmiştir. Doğa bilimleri alanındaki bu bağlam sosyal alanda da kendisine "Sosyal Darwinizm" başlığı altında yer bulmuştur. Buna göre, farklı insan "ırkları" arasında hayatta kalmak için bir mücadele söz konusudur. Bu mücadelede daha az zeki ve "uygarlık" için daha az yetenekli olanlar er geç yok olacaklardır ve onların elenmesiyle evrimsel gelişme için doğal yeterliliğe sahip olmadıkları kanıtlanacaktır (Miles, 2000, s. 54). Bu dönemden itibaren inşa edilen mirasın 20. yüzyılın ilk yarısında teorik/düşünsel zeminden uygulama alanına yansıdığı görülecek ve ırkçılık tartışmaları daha sonra 21. yüzyıl ile birlikte çok daha farklı bir kavramsal konumda yer alacaktır.

20. Yüzyıldan 21. Yüzyıla: Yeni Irkçılık

20. yüzyıl, ırkçılık odaklı gelişmeler açısından karanlık bir sayfaya sahiptir. I. Dünya Savaşı sonrasında Almanya'da görülen örnekler bu görüşü teyit eden argümanlarla doludur. Antisemitizmin ırkçılık tartışmaları kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği tartışmalarının (Memmi, 200, s. 67 vd.) yanı sıra Avrupa tarihinde Yahudilere dönük ötekileştirme uygulamalarının ve düşmanca tavırların birçok tezahüründen söz etmek olanaklıdır. Antisemitizmin bin yıllık bir geçmişe sahip olduğu görülür. Ancak Almanya'da Nazi ideolojisi öncülüğündeki Holokaust olayının önceli yoktur (Bauman, 2016, s. 64-65). Olayın temellerine bakıldığında bir yandan yukarıda ifade edilen modern dönemdeki düşüncelerin etkisi görülür (Bernasconi, 2021, s. 19), ayrıca diğer yandan da Yahudilere yönelik politikalar modern ırkçılığın gelişimini

beslemiştir (Rattansi, 1997, s. 63). Arendt'e göre (2018'a, s. 20), "modern antisemitizm, geleneksel milliyetçiliğin gerilemesine koşut olarak yükselmiş ve tam olarak Avrupa ulus-devletler sistemi ile onun kararsız güçler dengesinin çatırdadığı bir dönemde doruk noktasına ulaşmıştır." Tarihteki bu iz, ırkçılık fikrinin zihinlerde şekillenme biçimini de etkilemiştir. Irkçılığa ilişkin var olan yargıların ve kanaatlerin temel dayanaklarından birisini Nazilerin uygulamaları oluşturmuştur. Öyle ki özel bir ırkın temsilcileri oldukları iddia edilen milyonlarca Yahudi sistemli bir biçimde ve bilimsel yöntemler kullanılarak imha edilmişlerdir (de Fontette, 1991, s. 8). Kullanılan yöntemler ve sonuçları itibariyle de ırkçı doktrinler nazarında teori ile pratik arasına bir ayrım yapabilmenin çok zor hale geldiği bir noktaya ulaşılmıştır (de Fontette, 1991, s. 80).

21. yüzyılın eşiğinde ve sonrasında tartışmaların çok daha farklı bir yöne aksettiği görülecektir. "Yeni ırkçılık" eksenli düşünce ve paradigmalar şüphesiz bu dönemin temel gündem maddelerinden birisini teşkil etmiştir/etmektedir. İlk olarak, "ırk"a dönük görüşlerdeki değişimin parametrelerini bu bağlamda göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Çünkü ırk konusunda salt biyolojik bakıştan ziyade kültürü de dikkate alan görüşler ön plana çıkmıştır. Franz Boas'ın (1858-1942), "ırk, dil ve kültürün birbirinden tamamen bağımsız öğeler" olduğunu; "deri rengi, saç formu ve kültürel çeşitliliğe bakarak insanlar ırklara ayrılamayacağı" fikrini ısrarla savunmuş olması bu manada dikkate değerdir (ayrıca bkz. Somersan, 2004, s. 48). Levi-Strauss da (1908-2009), antropolojinin ilk günahı olarak, salt biyolojik olan ırk kavramı ile kültürlerin sosyolojik ve psikolojik oluşumlarının birbirine karıştırılmış olmasına atıf yapmıştır (Levi-Strauss, 2020, s. 21-22). Lee ve Yoon ise (2021, s. 203) antropologların ırkın artık salt bir biyolojik kavram olamayacağı, çünkü aynı zamanda tarihsel, kültürel bir kavram olduğu hususunda mutabık oldukları fikrini ileri sürmektedirler. Miles de (1997, s. 233) sosyologlar açısından ırk düşüncesinin 19. yüzyıl biliminin tanımladığı anlamda biyolojik bir nesnesinin olmadığı gerçeğinin yaygın biçimde kabul edilmiş olduğunu belirtmektedir.

Tartışmaların çok daha farklı bir yöne evrilmesinde politik alanda "göç(men)" krizi olarak adlandırılabilecek süreç etkili olmuştur. 1980'lerden itibaren Avrupa'da aşırı sağ partiler, ırkçı politikalarında ana hedef olarak göçmenlere odaklanmışlardır (Taş, 1999, s. 10). Kim olduğumuza ilişkin fikirlerimiz değiştikçe, bu kimliği neyin tehdit ettiğine ilişkin fikirlerimizin değişmesi (Kearney, 2018, s. 16) gibi tehdide ilişkin fikirler de kimlik odaklı "biz" tartışmalarını etkilemektedir. Dolayısıyla göçmen krizi ya da tehdidi karşısında bu kez "yeni ırkçılık" kavramı ile karşılaşılmıştır. Martin Barker'in (1981) kavramı ilk kez kullanması sonrasında "yeni ırkçılık" literatürde temel tartışma alanlarından birisi olmuştur (Somersan, 2004, s. 58; Garner, 2010, s. 129; Miles ve Brown, 2003, s. 61). Kültürel ırkçılık olarak da nitelendirilen kavramı Pierre A. Taguieff ise "farkçı ırkçılık" olarak adlandırmıştır (Çoban Keneş, 2012, s. 17; Balibar, 2007, s. 32). "Irksız ırkçılık" (Somersan, 2004, s. 59 vd.; Rattansi, 2007, s. 86) olarak da adlandırılan yeni ırkçılıkta "kültür" vurgusu, kavramın kültürel eksenli bir perspektife sahip olması, "farkçı" yönü ise klasik/geleneksel ırkçılıktaki hiyerarşik kapsamı içermemesi ile ilgilidir (Çakır, 2019, s. 17).

Yeni ırkçılıkta artık ırklar yoktur, insan toplulukları ve kültürler vardır (Taş, 1999, s. 52). Irklar yoktur, lakin yeni ırkçılık, "kendi kültüründen olmayana karşı" olmanın, nefret duymanın ve gerekli görülen durumlarda saldırganlaşmanın "doğal gerekçesi" olarak

inşa edilmiştir (Ünver, 2015, s. 67). Burada, birbirlerine benzemeyenlerin barışçıl bir şekilde birlikte yaşamasının doğal olmadığı, dolayısıyla çeşitli kültürel grupların ayrı yaşaması gerekliliği savunulmaktadır (Somersan, 2004, s. 43). Çünkü "göç" krizinden/tehdidinden hareketle Üçüncü Dünya'dan gelenlerin yerli kimliği bozduğu belirtilmektedir (Taş, 1999, s. 53). Yeni ırkçılıkla aynı zamanda; kültürel, psikolojik, tarihsel, dinsel, sosyolojik boyutların eklemlendiği ayrımcılık, dışlama, ötekileştirme, nefret söylemleri ve suçların alanı genişlemiştir. (Erden Kaya ve Durgun, 2020, s. 97). Çünkü "öteki", artık biyolojik temelde değil, kültürel faktörler nedeniyle de aşağılanmakta ve ayrıştırılmaktadır (Sumbas, 2009, s. 268). "Yeni ırkçılık, 'sömürgelikten kurtuluş' çağına, eski sömürgelerle eski metropoller arasındaki nüfus hareketlerinin tersine çevrilişi, insanlığın tek bir siyasal alan içinde parçalanışı çağına ait bir ırkçılıktır" (Balibar, 2007, s. 32).

Son dönemde özellikle de Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde görülen gelişmeler de bu varlığı teyit eden sonuçlara sahiptir. Nitekim Müslüman göçmenlere yönelik ırkçı söylemlerin yükselişinin bu bağlamda analiz edilmesi gerektiği düşünülmektedir (Georgi, 2019, s. 96). "Avrupa'nın Avrupalılara ait olduğu" vurgusundan hareket eden aşırı sağcı partilerin ve toplulukların göçmenlere yönelik dışlayıcı/ötekleştirici açıklama ve politikaları bu açıdan dikkat çekicidir. Zira ilgili hususun yeni ırkçılık ile ilişkili birçok yönü bulunmaktadır. Müslümanların kültürel olarak Avrupalı olmadıkları ya da olamayacakları eksenli düşünceler bu bağlantının açık temsilleri arasındadır. Dolayısıyla kavram tarihsel geçmişten bugüne nasıl bir değişim/dönüşüm yaşamış olursa olsun görülmektedir ki, "ırk" teriminin kendisi gözden düşse de bir ırk ve ırkçılık söylemi ve bunlarla bağlantılı fikirler varlıklarını hala sürdürmektedir (Fenton, 2001, s. 85).

Sonuç

Avrupa, ırk ve ırkçılık kavramlarının inşa edildiği bir merkez konumundadır. Avrupa tarihine bakıldığında Antik Yunan'dan Roma'ya bir "öteki" tanımının olduğu görülür. "Barbar" mottosu üzerine kurgulanan bu tanımlama zikredilen kavramlar ışığında kullanılamasa da ötekileştirme/dışlama nosyonu açısından bu kurguyu okumak olasıdır. Belirgin bir biçimde ırkçılığın inşası Avrupa'nın Yeni Dünya'ya ulaşması sonrasındadır. Burada karşılaşılan "yerli/ilkel/barbar/yamyam" algısı karşısında deri rengi başta olmak üzere fiziksel ayrım noktalarına vurgu yapılmıştır. Bu ayrımın bir hiyerarşi durumuna dönüşmesi ve deyim yerindeyse "insan" olanlar ve olmayanlar, doğası gereği yönetilmesi gereken köleler bakışı, ayrımcılık perspektifini beraberinde getirmiştir.

Irkçılık düşüncesinin inşasında; "modern dönem", "emperyalizm", "Aydınlanma çağı" gibi anahtar kavramlar/dönemler göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü bu boyut, ırkçılık düşüncesinin inşasında bilimsel bir meşruiyet zemini de hazırlamıştır. Kant, Hegel, Hume gibi düşünürler nazarında bu zeminin tezahürlerini müşahede etmek olanaklıdır. İlgili bahiste ayrıca Gobineau'ya da ayrı bir parantez açmak zaruri addedilmiştir. Zira insan ırklarının "eşitsizliği" vurgusu açısından onun eseri hem literatürde kendisine sıkça yer bulmuştur hem de düşünceleri 20. yüzyıla değin sirayet etmiştir. Nazi ideolojisi bu yansımanın örneklerinden birisi kabul edilmektedir. Her ne kadar Naziler öncülüğünde gerçekleştirilen Holokaust başlığına müstakil bir başlık açılması gerekliliği düşünülse de çalışmanın düşüncenin inşasına odaklanması sebebiyle

bu süreç mümkün olduğu ölçüde antisemitizm ve ırkçılık ikliminde karşılaşılan süreci ele almıştır.

21. yüzyıla gelindiğinde ise Avrupa düşüncesinde ırkçı emarelerin halen varlığını sürdürdüğü iddia edilmektedir. Yeni ırkçılık başlığı altındaki kavramsallaştırma ve yaklaşımlar bu varlığı doğrular niteliktedirler. Kültür, küreselleşme ve göç anahtar kelimeleri bağlamında yeni ırkçılığa dair birçok boyut söz konusudur. Irksız/farkçı ırkçılık olarak da tanımlanan yeni ırkçılıkta kültürel farklılıklara vurgu yapılmaktadır. Bu vurgu, farklılıkların birlikte yaşamayı engelleyici bir hüviyete sahip olduğu tezine dayanmaktadır. Yakın tarihin en büyük göç hareketlerinin yaşandığı bir dönemde Avrupa birçok argümanla bu harekete karşı tedbirler almaktadır.

Sonuç olarak, ırkçılık tarihsel bir değişim/dönüşüm yaşamıştır. Biyolojik faktörlerden kültürel faktörlere bu değişimin/dönüşümün izlerini takip etmek olanaklıdır. Çalışma Avrupa'nın topyekûn ırkçı bir bağlama sahip olduğunu iddia etmemiştir. Ancak tarihte birçok Avrupalı ülkenin (İngiltere, Fransa ve Almanya başta olmak üzere) ırkçılık düşüncesinin inşasına katkıda bulunmuş oldukları da bir gerçektir. Nitekim bugün de yeni ırkçılık söylemine sahip aşırı sağcı partilerin birçok Avrupa ülkesinde güç kazanıyor olması halen "ırkçılığın" varlığının göz ardı edilemez bir etkiye sahip olduğunu gözler önüne sermektedir.

Kaynakça / References

Arendt, H. (2018a). *Antisemitizm*. (B. S. Şener, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Arendt, H. (2018b). *Emperyalizm.* (B. S. Şener, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

Balibar, E. (2007). Bir 'yeni-ırkçılık' var mı?. *Irk Ulus, Sınıf, Belirsiz Kimlikler* içinde (ss. 28-40), (N. Ökten, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Barker, M. (1981). *The new racism.* London: Junction Books.

Bauman, Z. (2016). *Modernite ve holokaust.* (S. Sertabiboğlu, Çev.). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

Bernasconi, R. (2018). *Irk kavramını kim icat etti? Felsefi düşüncede ırk ve ırkçılık*. (Z. Direk vd., Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Bernasconi, R. (2021). Asıl suç ne zaman Başladı Hannah Arendt'in totalitarizmin kaynakları ve batı felsefe geleneğinin onuru. *Cogito,* 101, 11-27.

Çakır, M. (2019). Kültürel (yeni) ırkçılık nedir? Kuramsal bir değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 6, 11-24.

Çoban Keneş, H. (2012). Biyolojik mitten kültürel mite: "Yeni ırkçılık nedir?". *Dipnot*, 9, 5-25.

Darwin, C. (2021). *Türlerin kökeni doğal seçilim veya ayrıcalıklı ırkların korunması yoluyla türlerin kökeni.* (B. Kılıç, Çev.). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.

de Fontette, F. (1991). *Irkçılık.* (H. Karyol, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.

de Tocqueville, A. (2016). *Sömürge ve kölelik öteki üzerine seçme yazılar*. (B. M. N. Gücin vd., Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

DiAngelo, R. (2012). *What does it mean to be white? Developing white racial literacy.* New York: Peter Lang.

Elias, S. ve Feagin, J. R. (2016). *Racial theories in social science a systemic racism critique*. London & New York: Routledge.

Erden Kaya, E. ve Durgun, Ş. (2020). Irkçılığın dönüşümü: kavramsal ve kuramsal bir analiz. *Akademik Hassasiyetler*, 7(13), 79-102.

Erickson, P. A. ve Murphy, L. D. (2019). *Antropoloji kuramları tarihi*. (Ö. Kanlı, Çev.). İstanbul: Sümer Yayıncılık.

Fanon, F. (2021). *Siyah deri beyaz maskeler.* (O. Türkay, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Fenton, S. (2001). *Etnisite, ırkçılık, sınıf ve kültür.* (N. Şad, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Ferro, M. (2017). *Sömürgecilik tarihi, fetihlerden bağımsızlık hareketlerine 13. yüzyıl – 20. yüzyıl.* (M. Cedden, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.

Fredrickson, G. M. (2015). *Racism a short history.* New Jersey: Princeton University Press.

Garner, S. (2010). *Racisms an introduction.* London: Sage Publications.

Georgi, F. (2019). The role of racism in the European 'migration crisis: a historical materialist perspective. *Racism After Apartheid, Challenges for Marxism and Anti-Racism,* (V. Satgar, Ed.). Wits University Press, 96-117.

Geulen, C. (2021). *Irkçılığın tarihi.* (S. Şahin, Çev.). İstanbul: Runik Kitap.

Gobineau, J. A. (2021). *İnsan ırklarının eşitsizliği.* (S. Acar, Çev.). İstanbul: Selenge Yayınları.

Gordon, L. R. (2021). Irk ve ırkçılık çalışmalarının son yirmi üzerine düşünceler. *Cogito,* 101, 132-146.

Kearney, R. (2018). *Yabancılar, tanrılar ve canavarlar, ötekiliği yorumlamak.* (B. Özkul, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Lee, S.-H. ve Yoon, S-Y. (2021). *İnsan türleriyle yakın temas, bir paleoantropoloğun evrim halindeki insana dair incelemeleri.* (G. Koca, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Levi-Strauss, C. (2020). *Irk, tarih ve kültür*. (H. Bayrı vd., Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Memmi, A. (2000). *Racism.* London: University of Minnesota Press.

Miles, R. (2000). *Irkçılık.* (S. Yaman, Çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Miles, R. (1997). Günümüz Avrupa'sındaki ırkçılığı açıklarken. *Irkçılık, Modernite ve Kimlik* içinde (ss. 231-268). (A. Rattansi ve S. Westwood, yay. haz.). (S. Akyüz, Çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Miles, R. ve Brown, M. (2003). *Racism.* London & New York: Routledge.

Mosse, G. (1999). Eighteenth-century foundations. *Racism* içinde (ss. 40-44). (M. Bulmer ve J. Solomos, Ed.). New York: Oxford University Press.

Özbek, S. (2003). *Irkçılık.* İstanbul: Bulut Yayınları.

Poliakov, L. (1999). Gobineau and his contemporaries. *Racism* içinde (52-56). (M. Bulmer ve J. Solomos, Ed.). New York: Oxford University Press.

Poliakov, L. (1982). Racism from the enlightenment to the age of imperialism. *Racism and Colonialism*, (R. Ross, Ed.). The Hague: Martinus Nijhoff Publishers.

Rattansi, A. (2007). *Racism a very short introduction,* New York: Oxford University Press.

Rattansi, A. (1997). 'Postmodern' bir çerçevede 'batı' ırkçılıkları, etniklikler ve kimlikler. *Irkçılık, Modernite ve Kimlik* içinde (ss. 25-109). (A. Rattansi ve S. Westwood, yay. haz.). (S. Akyüz, Çev.). İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Samples, S. T. (2019). Black is not beautiful: the Germen myht of race, *Relating Worlds of Racism*, (P. Essed vd., Ed.). Palgrave Macmillan, Switzerland, 2019.

Sayın, E. ve Candan, H. (2016). Küresel ırkçılığın yükselişi. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 4, 35-46.

Somersan, S. (2004). *Sosyal bilimlerde etnisite ve ırk.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Sumbas, A. (2009). Batı Avrupa'da yükselen yeni-ırkçılık üzerine bir deneme. *Alternatif Politika*, 1(2), 260-281.

Sustam, E. (2012). Irkçılık ve paranoya: kendilik nefreti. *Dipnot*, 9, 41-55.

Taş, M. (1999). *Avrupa'da ırkçılık.* Ankara: İmge Kitabevi.

Ünver, O. C. (2015). *Alman kışı neo-liberal çağın Almanya'sında ırkçılığın hedefindeki göçmenler.* Ankara: Nika Yayınevi.